

Els darrers gitanos de Montblanc a finals del segle XIX

Roser Puig Tàrrsch

Continuant amb la línia d'investigació sobre les comunitats gitanes a l'actual demarcació de Tarragona, en especial la Conca de Barberà i el Camp de Tarragona, presentem avui la segona part del treball que fa més de deu anys iniciarem a Montblanc, i que fou publicat a la ciutat de Tarragona **(1)**. En aquella ocasió les fonts documentals primordials foren els llibres sacramentals de la parròquia de Santa Maria, sèrie de baptismes (segles XVIII-XIX), i ara analitzem un padró d'habitants de finals del mil-nou-cents, de l'any 1889 **(2)**.

La vila ducal fou un dels llocs escollits per a diverses famílies romanís dins la geografia catalana. Altres enclaus propers foren Valls, Reus, Tarragona, Lleida, la Selva del Camp, El Vendrell, Cambrils, Igualada, Balaguer, Cervera, etc.

Els gitanos formaven l'única minoria ètnica del regne d'Espanya després de l'expulsió dels jueus i dels moriscs en els segles XV i XVII respectivament. Des de la seva vinguda en el segle XV, les autoritats no els veien amb bons ulls i al llarg de la història dictaren severes lleis contra els elements bàsics que els identificaven com a poble: la llengua pròpia, el vestit, el nomadisme, el grup, els oficis relacionats amb el bestiar i el comerç, etc. Començà a forjar-se el mite de la seva mala reputació de lladres i estafadors. La pitjor època sens dubte fou la de la il·lustració sota els monarques borbons i els seus governs. Se'ls obligà a una integració forçada, a fixar la seva residència i a conrear la terra; els contraventors s'enfrontaven amb la pena de mort, la presó, les galeres, el desterrament i altres condemnes. Tot i la persecució i marginació els gitanos aconseguiren mantenir-se units en base a una endogàmia estricta i una adaptació als temps, buscant un espai per a sobreviure. Aquest fou el comerç de mules i ases en les fires pel cas dels homes, a més de la manescalia, i la venda de roba per les dones. Dues activitats que els havien estat prohibides **(3)**.

Com que el padró estudiat, tal i com dictaven les lleis, no discrimina els gitanos, hem utilitzat l'antroponímia i la genealogia per identificar-los. La relació que presentem segueix l'ordre urbà de residència, per carrers:

carrer Major, 14:

- Francesc Ximenes Escuder, 63 anys, solter, traginer.
- Maria Ximenes Escuder, 30 anys.
- Agustina Ximenes Escuder, 25 anys.

carrer Solans, 20:

- Teresa Ximenes Ximenes, 63 anys, soltera.
- Bonaventura Batista Carbonell, 55 anys, vidu, traginer, nascut a Reus. Feia 40 anys que vivia a Montblanc.
- Teresa Batista Ximenes, 20 anys.

carrer Font de Vall, 32:

- Macià Escuder Escuder, casat, traginer, alfabetitzat.
- Rosa Ximenes Batista, 26 anys.
- Macià Escuder Ximenes, 4 anys.
- Baldomer Escuder Escuder, 20 anys, traginer, alfabetitzat.
- Francesca Escuder Escuder, 18 anys.
- Agustí Escuder Escuder, 31 anys, traginer, nascut a Valls, alfabetitzat.
- Antoni Escuder Escuder, 27 anys, traginer, nascut a Valls, alfabetitzat.

carrer Font del Vall, 9:

- Teresa Ximenes Escuder, 48 anys.
- Pere Farrero Ximenes, 19 anys, solter, traginer (fill de l'anterior).

Muralla Sant Francesc de dins, 17:

- Agustina Ximenes Pubill, 42 anys.
- Tomàs Vila Casanoves, traginer de Móra d'Ebre (espòs de l'anterior), feia 17 anys que residia a Montblanc.
- Mercè Vila Ximenes, 15 anys.
- Enriqueta Vila Ximenes, 13 anys.
- Maria Vila Ximenes, 8 anys.
- Macià Vila Ximenes, 5 anys.
- Agustina Vila Ximenes, 2 anys
(tots fills dels anteriors).

Constatem una única professió en els homes: traginers (en castellà "arriero") relacionada amb el comerç i el bestiar major. Per a les dones únicament una: és dins del servei domèstic. Els gitanos forasters, vinguts via matrimonial, provenen principalment del Camp de Tarragona, Valls i Reus. De forma puntual en trobem un de les terres de l'Ebre (de Móra d'Ebre), que en els llibres parroquials se'l qualifica de carreter. També hem de dir que hi ha individus que saben llegir i escriure, cosa que no passava en el segle anterior.

Notes

- (1) R. Puig Tàrrrech "Els gitanos a Montblanc en els segles XVIII-XIX", a *Recull Margalló del Balcó*. Tarragona. 1991, ps. 139-144.
- (2) Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà (ACCB). Fons municipal de Montblanc, secció població. Padró d'habitants del 1889, sign. top. 1.434-5.
- (3) Amb posterioritat a la redacció d'aquest article hem publicat el treball "La minoria gitana del Camp de Tarragona a l'Àntic Règim", a *La història dels altres. Exclusió social i marginació a les comarques tarragonines (segles XIII-XX)* volum coordinat per Daniel Piñol. Tarragona: 2003, p. 101-126.

Article publicat a la revista *El Foradot* (Montblanc) núm. 14 (2002), p. 22-23